

FOTÓ: PIXABAY

Fokföldi ibolya

Muskátli

Afrikából jöttek

Olyan növényeket mutatunk be, amelyeket a kertünkben, teraszunkon, a lakásunkban megszoktunk, évről évre ültetjük őket és élvezük szépségüket.

Tudjuk-e, hogy honnét származnak, hol van az őshazájuk?

Most az Afrikából származó növényekről lesz szó, bizonyára lesz néhány olyan, amin meglepődünk.

FOKFÖLDI IBOLYA

Az egyik legkedveltebb virágzó szobanövény, az **afrikaiibolya** (*Saintpaulia ionantha*) az afrikai Tanga-hegységből származik. Ott fedezte föl 1892-ben *Walter von Saint Paul-Ille*, Tanganyika (ma Tanzánia északkeleti régiója) kormányzója. Az első példányokat az Usambara-hegység árnyékos, sziklás lábánál, az őserdő aljnövényzete között találta. Néhány példányt elküldött édesapjának, aki lelkes támogatója volt a Hamburg mel-

letti Herrenhausen botanikus kertjének. *Herman Wendland*, a botanikus kert igazgatója az új fajt *Saintpauliának* nevezte el a patrónus és fia tiszteletére.

Eredetileg csak kék színben nyílt, ma már a nemesítések eredményének köszönhetően kékeslila, bíbor, rózsaszín, fehér virágú fajtákat is árusítanak. A lakásban szereti a 20-22 °C körüli meleget és a sok fényt, de érzékeny a túllöntözésre, könnyen kirothad. Az elfonnyadt leveleket, virágokat mindig távolítsuk el róla, így hónapokon át folyamatosan hozza virágait.

MUSKÁTLI

Az első termesztett muskátlifaj, a *Pelargonium triste* Dél-Afrikában őshonos. Legelső példányai az 1600-as évek elején a hollandiai Leiden városának botanikus kertjébe kerültek, olyan hajókról származhattak, amelyek kikötöttek a Jóreménység-foknál. Fokföld 1795-ig Hollandiáé volt, így addig a hollandok élvezték Dél-Afrika kincseit. Az újdonságok iránt Anglia érdeklődése azonban komolyabb és szélesebb körű volt, ezért megesett, hogy már ezekben az időkben is több dél-afrikai növényújdonság tűnt fel Anglia üvegházaiban, mint a leideniben. Így történhetett, hogy a muskátli Angliából indult európai hódítóútjára. A *Pelargonium odoratissimum* mósuszra, azaz pézsmailatra emlékeztető illata alapján nevezték el: eleinte a „moschata” név terjedt el, aztán a „muskáta”, később pedig a muskátli. A *Pelargonium zonale* és a *Pelargonium inquinans* keresztezéséből születtek a kerti

A MEGTÉVESZTÉS MESTERE

Ez a kedves ibolyakék virágú növény többszörösen is megtéveszt bennünket. Nem a dél-nyugat-afrikai Fokföldről származik, hiába gondolnánk ezt a nevéből, hanem a kelet-afrikai Tanzániából. És nincs köze az ibolyafélék családjához sem. Megjelenésében hasonló ugyan az ibolyákhoz, valószínűleg ez ihletette felfedezőjét a névadásban. Pedig rendszertanilag is távol áll tőlük, valójában az ajakosvirágúak rendjébe, a csuporfélék családjába tartozik.

Pistike

Kávé

vagy álló muskátlik hibrid fajtái. A *Pelargonium peltatum*-hibrideket (futó-, csüngő-, borostyánmuskátlik) 1701-ben mutatták be a gazdag Beaufort hercegnő kertjében. Nemcsak dísznek ültetik őket, egyes illatos fajok (mint például a *Pelargonium graveolens*) a parfümipar számára is fontosak.

A KÁVÉTÓL A GÖRÖGDINNYÉIG

Népszerű kávéitalunk pörkölt kávészemekből készül. A kávécserje Kelet-Afrikából származik, Etiópia hegyvidéki erdőiben honos, onnan terjedt el az egész világra. A termesztése is csak trópusi, szubtrópusi éghajlaton lehetséges. Kávécserjét mi csak dísznövényként nevelhetünk, nagy termésben ne reménykedjünk. A botanikus kertek üvegházaiban megcsodált kávécserje az őshazájában fatermetűre nő, a termesztésben azonban cserjének nevelik, úgy könnyebb ugyanis szüretelni és többet is terem. A piros vagy sárga színű bogyótermést kávécsereznyének hívják. A húsos somra hasonlít, két babszerű mag rejtőzik benne. Virágai erősen illatoznak, jázminillatot árasztanak. A görögdinnye is Afrika déli részéről, a Kalahári sivatagból származik. Már nem tudni pontosan, hogy hogyan és mikor terjedt el a világban. Európába a 13. században hozták be mór hódítók. Az eredetileg zöldségként ismert, finom édes húsú gyümölcs sokirányú nemesítésen ment át, Magyarországon is kiválóan termesztető. A legnagyobb dinnyetermesztő ma Kína.

Kelet- és Észak-Afrika országairól – Algéria, Marokkó, Tunézia, Egyiptom – eszünkbe juthat a finom édes datolya, amely szárított gyümölcsként nálunk is egész évben kapható. A datolyapálma nálunk szobanövényként ismert. A datolya magja jól csírázik, 5-10 magot ültethetünk egy cserépbe, majd ha türelmesen öntözzük és ápoljuk, néhány hónap múlva kicsírázhatnak a magok és fölnevelhetünk belőlük egy-egy pálmánövényt.

Thalmeiner Tünde

ÉS A TÖBBIEK...

Afrikából származik a gyógyászatban és szobanövényként egyaránt jól ismert *Aloe vera*, a parfümiparban használt jázmin, a

Aloe vera

Datolya

leánder, a szobanövények közül a klívia, a sárkányfa, a korallvirág, a vágott virágok közül a kála, a cukorcserjék (*Protea*), a papagájvirág, az egynyáriak közül pedig a záporvirág (*Gazania splendens*) is.

Észak Afrika, Egyiptom és az Eufrátesz vidéke a búza, a zab, az árpa és a cukorrépa egyik őshazája. Etiópia hegyvidékein őshonos a kávécserje, a Kalahári sivatagban a görögdinnye, és Észak-Afrika országaiban (Egyiptom, Tunézia, Marokkó) terem a datolya.

Tudta, hogy...

...a muskátlik nálunk egynyári növények, csak a lakásban/pincében telelnek át, őshazájukban viszont faméretűre nőnek?

A nemesítés eredményeképpen számtalan méretben és színben terjedtek el szerte Európában. Népszerűségüket kissé beárnyékolja, hogy a nemesítések során a porzók szirmokká alakultak, és a legtöbb modern fajta nem termel virágpórt, nem kínál a rovaroknak táplálékot, nem járul hozzá a biodiverzitás megőrzéséhez, fejlesztéséhez.

TÖRPE NEBÁNCSVIRÁG

Gondolnánk, hogy a **Pistike** nevű vízfűcsziza, más néven törpe nebáncsvirág (*Impatiens walleriana*) a trópusi Kelet-Afrikában, Mozambik és Tanzánia területén őshonos? Kedvelt kerti növény, piros, lila, rózsaszín, fehér és tarka változatai, illetve teltvirágú fajtái is kaphatók.

Nevében tükröződik az a tulajdonsága, hogy szára nedvdús, víztározó szövetekkel telt. Rendkívül vízigényes, de bőségesen és hosszasan virágzik a kertben vagy balkonládában. Gondos ápolással átteleltethetjük, lekopaszodott szárait tavasszal vágjuk vissza.